

Læsning på Friskolen Vellev

Læsning er en livslang læring, som starter meget tidligt i vores liv, ja allerede fra vi er helt små og begynder at afkode forskellige billeder og symboler, hører gode historier, rim, remser, sange osv.

Mens barnet vokser op og i skolen skal vi støtte og udvikle barnets læselyst og læseglæde som grundlag for oplevelser, indsigt, læring og personlig udvikling.

Igennem skoleforløbet vil der være en progression, hvor barnet kommer fra afkodning til læseforståelse. Undervisning i læsning vil derfor være en del af alle boglige fag.

Forældre har en stor rolle i at støtte læseudviklingen. Det er nemlig den daglige dosis læsning, der rykker. Det kan føles som en stor opgave, men er også en fantastisk gave. Det er en stor oplevelse at se og opleve, at ens barn læser de første ord, sætninger og små bøger. Ligesom dengang de tog det første skridt. Forældre kan altid henvende sig til dansklærer/klasselærer/læsevejleder, hvis de er usikre eller bekymrede.

I det følgende kan I læse, hvad vi gør, og hvordan vi arbejder på de enkelte klassetrin på Friskolen Vellev.

(Læsebånd:

Et læsebånd er en daglig periode på 20 minutter hvor alle skolens elever arbejder med læsestyrkende aktiviteter, f.eks. højtlesning, selvstændig læsning af skøn- eller faglitteratur. Indholdet varierer fra klasse til klasse i forhold til klassens øvrige undervisning.)

Indholdsfortegnelse:

Læsning i klasserne (0.kl – 9.kl.)

Testoversigt

Lix-oversigt

Læsehastighedsoversigt

Begreber til faglig læsning

Læseformer

Læse på, mellem og bag linjerne

Litteraturliste

Læsning i børnehaveklassen

Faste tiltag

Læsevejlederen deltager i det første fælles møde for bh.kl.-forældrene (goddag-dag i foråret før skolestart).

Der har været overleveringsmøder omkring eventuelle bekymringsbørn.

Så snart vi ved, hvem der skal være dansklærer/klasselærer, når klassen starter i 1. kl., skal vedkommende have timer sammen med bh.kl.

I september tages den første bogstavprøve. Her planlægges evt. forløb med og for bekymringsbørn.

I november tages begrebsbevidsthedstest (ordkendskab) og vokaltest.

I april tages bogstavtest.

Klassen har læsevenner fra en ældre klasse

Mål – trinmål efter bh.kl.

Formålet er

- at styrke og udvikle elevernes sproglige færdigheder
- at gøre dem sprogligt parate til den fremtidige læse- og sprogindlæring.

Mundtligt:

- Er sprogligt parat til at lære at læse
- Har et rimeligt ord- og begrebsforråd
- Sætter pris på en god historie/eventyr
- Er fonologisk opmærksom

Læsning:

- Kan læse sit eget navn
- Har lyst til at læselæse
- Kender den korrekte læseretning
- Kender bogstavernes navne, lyde og udseende (de tre alfabeter)
- Kan høre et ords begyndelseslyd

Skrivning:

- Kan skrive sit eget navn

- Kan legeskrive til f.eks. egne tegninger
- Forstår at skrift kan bruges til noget

Typiske kendetegn for en læser på dette niveau:

- Eleven har lyst til at læse, kan i et vist omfang pjatte med ord og rim
- Eleven kender begreberne bogstav, ord og sætning
- Eleven kan legeskrive og senere børnestave (lydstave)
- Eleven kan lytte aktivt til oplæsning og fortælling
- Eleven kan genfortælle og selv fortælle historier
- Eleven kan indgå i samtale og dialog
- Eleven forstår sammenhæng mellem skriftens tegn og talens lyd
- Eleven har fået et begyndende kendskab til de 3 alfabeter (navne, udseende, lyde)

Aktiviteter

Bøger og andet læse- og skriveinspirerende materiale skal være tilgængeligt i klasselokalet (magnetbogstaver, navneskilte mm, papir, spil, postkasse, huskesedler oma).

Hjemmet oplyses om betydningen af højtlesning, sange, rim og remser, samtale... Skolens læsefolder udleveres og forældrene informeres til forældremøder. Der opfordres til at benytte det lokale bibliotek og skolens letlæsebøger kan lånes med hjem.

Der arbejdes med begyndende læseindlæring.

Gode materialer:

På vej mod min første læsning

Rim og remser

Læse-let-bøger

Prins Purk

Evaluering

Bogstavtest i september

Begrebsbevidsthedstest (ordkendskab) og vokaltest i november

Bogstavtest igen i april

Læsning i 1. kl.

Faste tiltag

Iværksættelse af tidlig læsehjælp hos bekymrings elever (med baggrund i test i foråret i bh.kl.)

Gode læsevaner startes i samarbejde med hjemmene

Læsevenner fra en ældre klasse

Mål – trinmål efter 1. kl.

Formålet er

- at styrke elevernes sproglige færdigheder
- at give eleverne mulighed for at erfare, at læsning og skrivning kan give oplevelser og viden
- at stimulere elevernes læse- og skrivelyst.

Mundtligt:

- Fortælle et hændelsesforløb uden hjælp
- Samtale om tekster, eleven har hørt eller set
- Erstatte lytte-/talesituationer med en læse-/skrivesituation

Læsning:

- Anvende alfabetet (artikulation, lyd, navn, form)
- Skelne mellem vokaler og konsonanter
- Opdele lydrette ord i fonemer(enkelte lyde) og stavelser
- Finde, tilføj og fjerne forlyd i lydrette ord
- Læse enkle tekster med forståelse (lix 5-10)

Skrivning:

- skrive små tekster, som eleven selv kan gengive for andre evt. vha. børnestavning (lydstavning)

Stavning:

- kunne anvende stavning svarende til trin 1 – stavetrappen (Se bilag)

Typiske kendetegn for en læser på dette niveau:

- eleven er ved at tilegne sig læsefærdighed ved læsning af tekster med få ord på hver side, oftest med billeder som underbygger teksten

- den forståelsesbaserede afkodning kræver stor opmærksomhed og energi i søgningen efter indholdet
- Eleven læser kendte ord i tekster vha ordbilleder
- Eleven bruger bogstavlyden, ofte det første bogstavs lyd, for at afkode nye ord i teksten, og korrigerer ofte sig selv.

Aktiviteter

Inspirerende bøger skal være tilgængelige i klassen

Synge ABC-sange

Hver dag skal læreren læse højt af fælles tekster og eleverne skal også selv læse (bare små ord...)

Arbejde med angrebsteknikker, lydglidning, prikke vokaler, klappe stavelser mm.

Spil, ordkort, skilte mm tilgængelige i klassen

Gode materialer:

Min første læsning

Mimi skattejagt

Kryds og tværs

På sporet af sproget

Dagbogsskrivning

Evaluering

Den første læsning – test tages i november og der laves handlingsplaner for evt. bekymringsbørn

Læsetest (OS64) i marts og evt. handleplaner for bekymringsbørn

Evt. luse børnene

Læsning i 2. kl

Faste tiltag

Gode læsevaner

Skønlitterære læsekurser

Mål – trinmål for 2. kl.

Formålet er

- at eleven fortsat har lyst til at læse og skrive
- at eleven kan anvende læsning og skrivning i hverdagen
- at eleven får oplevelsen af, at læsning er oplevelser
- at eleven bruger læsning til oplysning og information
- at bruge skrift som egentlig kommunikationsmiddel

Læsning:

- skelne lyde, sætte lyde/bogstaver sammen og læse nye ord
- læse lette tekster uden hjælp (lix 10-15)
- anvende relevante og brugbare læsemåder (forberedt læsning, højtlesning, stillelæsning, fri selvstændig læsning og skærmlæsning)
- at eleven kan gengive indholdet af en læst eller skrevet tekst
- vide, at der er forskel på det talte og skrevne sprog
- vide, at sproget består af forskellige ordklasser
- udtrykke sig i billeder, lyd, tekst og drama
- finde informationer i forskellige medier

Skrivning:

- skrive huskesedler, breve og beskeder, som andre kan læse
- skrive enkelte tekster om egne oplevelser, skrive ud fra fantasi, billeder, læste tekster i enkle fiktive genrer som historie og eventyr
- skrive de små og store trykbogstaver i håndskrift
- anvende computer (børneskrift)

Stavning:

- udnytte det fonematiske princip (stave lydret) = stavetrin 2
- være klar over, at der forekommer en del undtagelser fra den indlærte staveregel

Typiske kendetegn for en læser på dette niveau:

- læseren anvender og skifter mellem formålsbestemte strategier i en efterhånden funktionel læsning af enkle tekster
- Læseren stopper op, bliver hængende i afkodningen, der kræver megen opmærksomhed – læsningen går langsomt.
- For de lidt bedre læsere på dette klassetrin gælder, at de selvstændigt kan læse en ukendt tekst af et vist omfang inden for egen erfaringsverden
- Afkodningen kræver stadig opmærksomhed, og læseren går i stå under afkodningen af ukendte ord i den løbende læsning; læsningen er endnu ikke flydende

Aktiviteter

Skønlitteratur og faglitteratur bør være tilgængelige i lokalet

Materialer der appellerer til læsning og skrivning bør være i lokalet

Læsning (også differentieret læsning) bør tænkes med i emne- og værkstedsundervisning

Der skal være tid og ro til fordybelse

Der skal undervises i læsning – i alle fag

Læsekurser for hele klassen

Læsestrategier trænes

Der skal være opfølgning på det enkelte barns læseudvikling (nærmeste udviklingszone)

Udlevere liste over gode læse- og oplæsningsbøger

Gode materialer:

Min første læsning

Sproget spræller

Dagbogsskrivning

Fælles romangennemgang

Mimi skattejagt

Kryds og tværs

På sporet af sproget

Stav 2

Evaluering

Læseprøve tages i november

OS120 tages i maj måned og der følges op på resultaterne

Børnene luses evt. og der laves handleplaner for bekymringsbørn

Individuelle elevsamtaler

Læsning i 3. klasse

Faste tiltag

Læseraket (se under link til spf-herning.dk), meget gerne med fokus på faglig læsning

Mål – trinmål for 3. klassetrin

Formålet er

- At bevare og fortsat udvikle lysten til at læse og skrive
- At få oplevelser og tilegne sig viden gennem læsning af forskellige genrer
- At stifte bekendtskab med uddrag af børnelitteratur
- At anvende læsning og skrivning i alle fag på tværs af fagene
- At erfare, at kropssprog og stemmeføring er vigtig i kommunikation
- At hente inspiration til egen skriftlig og mundtlig formulering fra det, der læses, høres og ses

Mundtligt:

- Lytte koncentreret til hinanden og stille relevante spørgsmål til det fortalte
- Formulere egne synspunkter og forholde sig til andres
- Fortælle og oplæse egne tekster
- Reflektere over og samtale om indholdet i forskellige tekster og teksttyper
- Beskrive billeders indhold i forbindelse med tekstlæsning

Læsning:

- Læse ukendte tekster med stigende hastighed
- Lære at læse for at tilegne sig viden og indsigt
- Begynde at skelne mellem fiktion og fakta
- Forstå en skriftlig arbejdsbeskrivelse i fx dansk eller matematikbogen
- Læse ukendte tekster med sikkerhed i oplæsning og forståelse (lix 15-20).

Skrivning:

- Kunne omsætte sin egen fortælling til en skreven tekst
- Kunne begynde at arbejde med procesorienteret skrivning – ide´mylder, tankekort og ide´liste
- Kunne nuancere indholdet og sproget gennem et begyndende arbejde med sproglære
- Kunne bruge navneord, udsagnsord og tillægsord i korrekt bøjningsform
- Kunne anvende punktum korrekt, lave en overskrift og markere samtale i egne tekster
- Kende anvendelse af små og store bogstaver
- Skrive en begyndende sammenhængende skrift
- Anvende computer og I-pad

Stavning:

- Udnytte det fonematiske princip – lydret stavning – svarende til Stavetrappen trin 2 (Se bilag)
- Stave de almindeligste ord korrekt – 120 ord
- Stavelsesdele
- Arbejde med bøjningsendelser
- Videreudvikle lydskelneevnen

Typiske kendetegn for en læser på dette niveau:

- Læser flydende med god forståelse
- Har et fundament af funktionelle læsestrategier og udvider sin læsning til også at omfatte bøger med et væsentlig større omfang end tidligere
- Foretrækker typisk stillelæsning

Aktiviteter

Læsekurser for hele klassen

Synliggøre læsning i klassen fx i form af bogorm, læsebarometer, præsentation af læste bøger...

Læreren læser stadig højt

Der læses fælles tekster højt (for hele klassen, makkerlæsning)

Selvstændig læsning. Læsestund/stillelæsning. Være læsevenner for en yngre klasse

Undervisning i faglig læsning

Opfordres til at benytte det lokale bibliotek

Fortælleøvelser

Find forskellige tekster og tal om hensigt, afsender, modtager...

Evaluering

DVO-test(ordblindetest) tages i september

Læsetest (SL60) tages i november

Stavetest i april

Læsetest i maj

DVO-test på lavtscorende elever fra læsetesten i maj

Handleplaner for bekymringsbørn

Individuelle elevsamtaler

Mål for læsning i 4. klasse

Formål:

Formålet med læsearbejdet på 4. Klassestrin er, at konsolidere læseudviklingen ved at eleverne læser meget og varierede tekster, vi skal skabe læsere med en aktiv læseindstilling – og læsere med stor læselyst.

Faste tiltag: Læsebånd

Mundtligt:

- Læse tekster op med tydelig artikulation og betoning, samt bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel.

Læsning:

- anvende sikre og automatiserede afkodnings-strategier til læsning af kendte og nye ord i alderssvarende tekster
- læse sprogligt udviklende tekster og bruge forskellige læseforståelsesstrategier
- søge ordforklaring til forståelse af ord og fagudtryk
- kende forskellige læseteknikker
- tilpasse læsehastighed, præcision og læsemåde til formål, genre og sværhedsgrad
- udtrykke forståelse af det læste mundtligt og skriftligt
- læse alderssvarende skøn- og faglitteratur og digitale tekster med god forståelse
- læse sig til danskfaglig viden
- Læse med bevidsthed om eget udbytte af det læste
- udvikle og vedligeholde hensigtsmæssige læserutiner
- søge og vælge skøn- og faglitteratur på bibliotek og i digitale medier
- læse lette og korte norske og svenske tekster

Ideer til aktiviteter i arbejdet med læsning

En idé til, hvordan det kan gøres: hver uge får en elev til opgave at læse en kort skønlitterær tekst op for resten af klassen. Eleven skal have mulighed for at øve sig på forhånd, så oplæsningen bliver fuldstændig flydende, og med optimal artikulation og betoning. Brug eventuelt Louis Jensens Firkantede historier; på den måde kan eleven også brillere med at fortolke teksten.

Ved afslutningen af 4. Klassestrin bør elevens læsehastighed ved læsning af en alderssvarende, skønlitterær tekst (LIX 20-25) være 120-150 ord i minuttet. Mål elevernes hastighed ved begyndelsen af året, midtvejs og ved afslutningen af året. (Du kan få hjælp til at måle læsehastighed af læsevejlederen.)

En læseforståelsesstrategi er en bevidst, målstyret handling, der kan udføres før, under eller efter læsning af en tekst med henblik på forskellige elementer i læseforståelsen.

Søge ordforklaring: På dette klassetrin kan eleverne rådføre sig med kammeraterne eller med læreren. Det vigtigste er, at eleven aktivt gør noget, når hun læser noget, hun ikke forstår.

En læseteknik eller læsemåde er en bestemt måde at angribe en tekst på. Det er en besvarelse af spørgsmålet: Hvordan skal jeg læse? Ved læsning af skønlitterære tekster nærlæser man. Det vil sige, at man læser hele teksten grundigt. I detaljen kan der skelnes mellem at læse på linjen, mellem linjerne og bag linjerne. Det er en rigtig god idé at træne dette i forbindelse med læsning af skønlitterære tekster, da det tvinger læseren til at læse aktivt.

Ved afslutningen af 4. Klasse bør eleven kunne udfærdige et resumé af en læst tekst

Det vil være en god idé at holde styr på, hvad den enkelte elev læser i løbet af året, hvor meget eleven læser, og hvornår eleven læser. Brug læselog eller læsebarometer. Stil krav om, at der som minimum læses 20 minutter om dagen derhjemme.

Evaluering:

September: Læseprøve

Læsehastighedsprøve i september og igen i januar.

Læsning i 5. klasse

Formål

Formålet med læsearbejdet på 5. Klasses trin er, at konsolidere læseudviklingen ved at eleverne læser meget og varierede tekster, vi skal skabe læsere med en aktiv læseindstilling – og læsere med stor læselyst.

Faste tiltag: Læsebånd

Mål for læsning:

- Læse tekster op med tydelig artikulation og fortolkende betoning, samt bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel, afpasset efter genre og formål
- anvende sikre og automatiserede afkodnings-strategier til læsning af kendte og nye ord i forskellige teksttyper
- læse sprogligt udviklende tekster og bruge forskellige læseforståelsesstrategier
- søge ordforklaring til forståelse af ord og fagudtryk i trykte og elektroniske medier
- kende forskellige læseteknikker
- udvikle læsehastighed, og tilpasse læsemåde til genre og sværhedsgrad
- fastholde hovedindholdet af det læste i skriftlig form
- læse alderssvarende skøn- og faglitteratur og digitale tekster hurtigt og sikkert med god forståelse og indlevelse
- læse sig til danskfaglig viden
- Læse med bevidsthed om eget udbytte af det læste
- udvikle og vedligeholde hensigtsmæssige læserutiner og oparbejde læsekultur
- søge og vælge skøn- og faglitteratur på bibliotek og internet til egen læsning og opgaveløsning
- læse lette norske og svenske tekster

Ideer til aktiviteter i arbejdet med læsning

Da der nu er fokus på en fortolkende betoning vil det være oplagt at en elev hver uge får til opgave at læse et digt op for resten af klassen. Eleven skal have mulighed for at øve sig på forhånd, så oplæsningen bliver fuldstændig flydende, og med optimal artikulation og fortolkende betoning. Brug evt "Et digt om dagen" ell.lign.

Ved afslutningen af 5. Klasses trin bør elevens læsehastighed ved læsning af en alderssvarende, skønlitterær tekst (LIX 25-30) være 150-170 ord i minuttet. Mål elevernes hastighed ved begyndelsen af året, midtvejs og ved afslutningen af året.

Søge ordforklaring: Fra 5. Klasse vil det være en god idé at have ordbøger i klassen. Både ordbøger til brug ved tvivl om stavning, men også en betydningsordbog – eller måske hvis nogle af forældrene har et gammelt leksikon, de vil donere til klassen. Når der er adgang til en computer/ipad vil eleverne ligeledes kunne benytte www.gyldendalsleksikon.dk eller lignende online opslagsværk.

En læseteknik eller læsemåde er en bestemt måde at angribe en tekst på. Det er en besvarelse af spørgsmålet: Hvordan skal jeg læse? Ud over at kunne nærlæse, som eleverne har lært tidligere, skal eleverne også nu lære at punktlæse og oversigtslæse.

- ved punktlæsning forstås at kunne finde en bestemt oplysning i en tekst. Denne teknik kan trænes på mange måder. Tag fx en stak gratisaviser med i skole. Kig på tv-programmerne og lad eleverne finde et bestemt program, du spørger om – eller lad eleverne gøre det 2 og 2 sammen. Lad eleverne medbringe de gule fagbøger hjemmefra og led efter bestemte oplysninger i dem.

- ved oversigtslæsning menes at få et overblik over et materiale. Kig på forsiden, bagsiden, indholdsfortegnelse, index og så videre. Dette kan selvfølgelig godt gøres til genstand for formel indøvelse, men det fungerer måske nok bedst funktionelt – i en situation, hvor eleverne har brug for at finde materialer til en bestemt opgave.

Anvend stadig læselog/læsebarometer. Stil krav om, at der som minimum læses 25-30 minutter om dagen derhjemme. Læsemængden skal som minimum være den samme som foregående år, men meget gerne øges. Dette afgøres individuelt elev for elev. Et godt udgangspunkt vil være 2000-2500 sider i løbet af året.

Evaluering:

April: Stavetest

Læsehastighedstest i september og igen i januar.

Læsning 6. klasse

Formål:

Formålet med læsearbejdet på 6. Klassestrin er, at konsolidere læseudviklingen ved at eleverne læser meget og varierede tekster, vi skal skabe læsere med en aktiv læseindstilling – og læsere med stor læselyst.

Mål:

- Læse tekster op med tydelig artikulation og fortolkende betoning, samt bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel, afpasset efter genre og formål
- anvende sikre og automatiserede afkodnings-strategier til læsning af kendte og nye ord i forskellige teksttyper
- læse sprogligt udviklende tekster og bruge forskellige læseforståelsesstrategier
- søge ordforklaring til forståelse af ord og fagudtryk i trykte og elektroniske medier
- kende forskellige læseteknikker
- udvikle læsehastighed, og tilpasse læsemåde til genre og sværhedsgrad
- fastholde hovedindholdet af det læste i skriftlig form
- læse alderssvarende skøn- og faglitteratur og digitale tekster hurtigt og sikkert med god forståelse og indlevelse
- læse sig til danskfaglig viden
- Læse med øget bevidsthed om eget udbytte af det læste
- udvikle og vedligeholde hensigtsmæssige læserutiner og oparbejde læsekultur
- søge og vælge skøn- og faglitteratur på bibliotek og internet til egen læsning og opgaveløsning
- læse lette norske og svenske tekster

Ideer til aktiviteter i arbejdet med læsning

Målet er det samme som for 5. Klassestrin. For at fortsætte elevernes tilvænning til og træning i at læse op for andre, kan arbejdet for eksempel fortsættes ved at lade eleverne læse tekster op, som de selv har skrevet. Det kan være i en valgfri genre, men der skal være fokus på betoningen.

For at variere genren kunne det på dette klassestrin måske være gyserhistorier, eleverne læste op for hinanden. Eleven skal have mulighed for at øve sig på forhånd, så oplæsningen bliver fuldstændig flydende, og med optimal artikulation og fortolkende betoning.

Selv om det ikke har ret meget med læsning at gøre kunne man også forsøge at skabe en progression i dét at fremlægge. Lad eventuelt eleverne få ansvar for at skulle tilpasse stemningen i lokalet til oplæsningen.

Ved afslutningen af 6. Klassestrin bør elevens læsehastighed ved læsning af en alderssvarende, skønlitterær tekst (LIX 30 - 35) være 175 ord i minuttet, eller højere. Mål elevernes hastighed ved begyndelsen af året, midtvejs og ved afslutningen af året.

Ordsøgning: Fra 6. Klasse bør det være en automatiseret arbejdsgang, at eleverne af sig selv søger svar i ordbøger eller elektroniske medier, når de støder på ord, de ikke forstår.

Læseteknikkerne nærlæsning, oversigtslæsning og punktlæsning konsolideres og videreudvikles. I stedet for kun at lade eleverne bruge teknikkerne i bøger, bør færdighederne også trænes på internettet generelt – og på udvalgte hjemmesider. I denne sammenhæng kaldes punktlæsning nogle steder for skanning. I materialet Læs med er dette område gennemgået. Hjemmesiden ”Danske dyr” vil være oplagt at bruge til træningen.

Ved afslutningen af 6. klasse bør eleven selvstændigt kunne udfærdige et resumé og et referat af en læst tekst.

Bliv ved med at lade eleverne bruge læselog/læsebarometer. Stil krav om, at der som minimum læses 30 minutter om dagen derhjemme.

Læsemængden skal som minimum være den samme som foregående år, men meget gerne øges. Dette afgøres individuelt elev for elev. Et godt udgangspunkt vil være mindst 3000 sider i løbet af året.

Evaluering:

Læseprøve i september

Læsehastighedstest i september og igen i januar.

Læsning 7. klasse

Formål: Formålet med læsearbejdet på 7. Klassestrin er, at konsolidere læseudviklingen ved at eleverne læser meget og varierede tekster, vi skal skabe læsere med en aktiv læseindstilling – og læsere med stor læselyst.

Mål for læsning:

- Læse tekster flydende op med tydelig artikulation og fortolkende betoning, samt bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikationssituation
- beherske sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af alle tekster
- læse sprogligt udviklende tekster
- bruge ordforklaring, opslagsværker, ordbøger og søgning på internet som et naturligt redskab til forståelse af ord og fagudtryk
- anvende hensigtsmæssige læseteknikker
- fastholde hovedindholdet af det læste i skriftlig form
- læse skøn- og faglitteratur hurtigt og sikkert
- læse sig til viden i fagbøger, aviser, opslagsværker og på internet
- læse med høj bevidsthed om eget udbytte af det læste
- fastholde hensigtsmæssige læserutiner med henblik på en langsigtet læsekultur
- foretage målrettet og kritisk søgning af skøn- og faglitteratur på bibliotek og digitale medier til egen læsning og opgaveløsning
- læse norske og svenske tekster

Ideer til aktiviteter i arbejdet med læsning

For at bevare progression i forhold til tidligere klassesetrins arbejde på dette område, kunne man for eksempel i forbindelse med en periodelæsning over romantikken lade eleverne øve at læse ældre danske tekster op for hinanden.

Man kunne også lave et "hold en tale for klassen" forløb. En elev om ugen holder en tale for resten af klassen – med fokus på artikulation og betoning, gestik og mimik.

Man kunne også i forbindelse med kristendomskundskab/op til konfirmation lade eleverne vælge et stykke i Bibelen, som de skal læse op for hinanden.

Ved afslutningen af 7. Klassestrin bør elevens læsehastighed ved læsning af en skønlitterær tekst være 200 ord i minuttet, eller højere. Mål elevernes hastighed ved begyndelsen af året, midtvejs og ved afslutningen af året.

Læseteknikkerne nærlæsning, oversigtslæsning og punktlæsning konsolideres og videreudvikles. Brug fx materialet "Læs på" - det kan med fordel anvendes til dette arbejde.

Ved afslutningen af 7. klasse bør eleven med hjælp fra læreren, ud over de tidligere indlærte teknikker, kunne anvende:

- kompositionsdiagram,
- årsag-følge kort,
- Tekstproblemløsning
- Venn diagram.

Disse kan med fordel gennemgås af dansklæreren, men de skal primært anvendes ude i fagene! Aftal på årgangen, hvem der gør hvad.

Bliv ved med at lade eleverne skrive læselog. På dette klassetrin kan der med fordel fokuseres på både skønlitteratur og faglitteratur.

Nogle elever, ved vi godt, læser så meget skønlitteratur, så vi ikke er bekymrede for deres læsekultur. Stil krav til disse elever om, at der i stedet for – eller som et supplement, også skal skrives på læseloggen, hvad de har læst af faglitteratur.

I stedet for at fokusere på læsemængden for alle elever, kan man evt. begynde at fokusere på hvad de læser. Meget dygtige læsere skal måske anbefales også at læse andre genrer, end de normalt læser, for eksempel novellesamlinger, digte eller ældre litteratur.

Introducer eleverne for elevens læsehuskeliste i begyndelsen af skoleåret. Se bilag notatteknikker. Det kan dansklæreren eventuelt gøre. Vælg en god tekst til formålet. Det tager lang tid, og det må ikke gøres for tit, men gør det et par gange i begyndelsen af året i dansktimerne.

På et tidspunkt i løbet af 2. Halvår kan en af faglærerne eventuelt bede eleverne om at bruge læsehuskelisten igen. Mange elever vil have glemt, hvor meget der kræves for at læse en fagtekst fuldt ud – og det vil være godt at få genopfrisket så den aktive læseindstilling bevares.

Evaluering:

April: Stavetest

Læsehastighedstest i september og igen i januar.

Læsning 8. klasse

Formålet med læsearbejdet på 8. Klassestrin er, at konsolidere læseudviklingen ved at eleverne læser meget og varierede tekster, vi skal skabe læsere med en selvstændig, aktiv læseindstilling – og læsere med stor læselyst.

Mål for læsning:

- Læse tekster flydende op med tydelig artikulation og fortolkende betoning, samt bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikationssituation
- beherske sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af alle tekster
- læse sprogligt udviklende tekster
- bruge ordforklaring, opslagsværker, ordbøger og søgning på internet som et naturligt redskab til forståelse af ord og fagudtryk
- anvende hensigtsmæssige læseteknikker
- fastholde hovedindholdet af det læste i skriftlig form
- læse skøn- og faglitteratur hurtigt og sikkert
- læse sig til viden i fagbøger, aviser, opslagsværker og på internet
- læse med høj bevidsthed om eget udbytte af det læste

- fastholde hensigtsmæssige læserutiner med henblik på en langsigtet læsekultur

- foretage målrettet og kritisk søgning af skøn- og faglitteratur på bibliotek og digitale medier til egen læsning og opgaveløsning
- læse norske og svenske tekster

Ideer til aktiviteter:

På 8. Klassestrin bør eleverne trænes i at virke i eksamenslignende situationer.

Eleverne kan eksempelvis på skift holde foredrag for hinanden, under brug af hjælpemidler, som de selv arrangerer opsat.

Ved afslutningen af 8. Klassestrin bør elevens læsehastighed ved læsning af en skønlitterær tekst være 225 ord i minuttet, eller højere. Mål elevernes hastighed midtvejs og ved afslutningen af året.

Det er afgørende, at forståelsen følger med, derfor skal der udarbejdes kontrolspørgsmål til teksterne. Ved afslutningen af 8. klasse bør eleven kunne anvende alle tidligere indlærte notatteknikker selvstændigt.

Bliv ved med at lade eleverne skrive læselog. På dette klassestrin fortsættes der med fokus på både skønlitteratur og faglitteratur.

Nogle elever ved vi godt læser så meget skønlitteratur, så vi ikke er bekymrede for deres læsekultur. Stil krav til disse elever om, at der i stedet for – eller som et supplement, også skal skrives på læseloggen, hvad de har læst af faglitteratur.

I stedet for at fokusere på læsemængden for alle elever, kan man evt. begynde at fokusere på hvad de læser. Flere og flere læsere skal måske anbefales også at læse andre genrer, end de normalt læser, for eksempel novellesamlinger, digte eller ældre litteratur.

Elevens læsehuskeliste kan evt. benyttes et par gange i løbet af skoleåret.

På et tidspunkt i løbet af 2. Halvår kan en af faglærerne eventuelt bede eleverne om at bruge læsehuskelisten igen.

Evaluering:

Læsehastighedstest i september og januar.

Læsning i 9. klasse

Formål:

Formålet med læsearbejdet på 9. klasses trin er, at konsolidere læseudviklingen ved at eleverne læser meget og varierede tekster, vi skal skabe læsere med en aktiv læseindstilling – og læsere med stor læselyst.

Mål:

- Læse tekster flydende op med tydelig artikulation og fortolkende betoning, samt bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikationssituation
- beherske sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af alle tekster
- læse sprogligt udviklende tekster
- bruge ordforklaring, opslagsværker, ordbøger og søgning på internet som et naturligt redskab til forståelse af ord og fagudtryk
- anvende hensigtsmæssige læseteknikker
- fastholde hovedindholdet af det læste i skriftlig form
- læse skøn- og faglitteratur hurtigt og sikkert
- læse sig til viden i fagbøger, aviser, opslagsværker og på internet
- læse med høj bevidsthed om eget udbytte af det læste

- fastholde hensigtsmæssige læserutiner med henblik på en langsigtet læsekultur
- foretage målrettet og kritisk søgning af skøn- og faglitteratur på bibliotek og digitale medier til egen læsning og opgaveløsning
- læse norske og svenske tekster

Forslag til aktiviteter

- Eleverne skal trænes i forskellen på højtlesning og oplæsning. I forbindelse med oplæsning af tekster kunne der arbejdes med at lade elever vælge centrale tekststykker/uddrag som de finder særligt vigtige for tolkningen af teksten.
- På 9.årgang forudsætter vi, at eleverne mestrer de forskellige læsemetoder og har et bredt udvalg af forståelsesstrategier, de kan trække på.
- Det er lærerens opgave at fastholde eleverne i at være opmærksomme på hvilke læsemetoder de anvender og hvornår.
- Læreren skal ligeledes fastholde og opmuntre eleverne til at bruge forståelsesstrategier, når de læser.

Evaluering:

Læsehastighedstest i september og januar.

Læsning i fagene:

4. klasse

Matematik:

- læse enkle faglige tekster samt anvende og forstå informationer, som indeholder matematik-faglige udtryk
- læse, beskrive og tolke data og informationer i tabeller og diagrammer
- løse matematiske problemer knyttet til en kontekst, der giver mulighed for intuitiv tænkning, egne repræsentationer og erhvervet matematisk viden og kunnen

Forslag til aktiviteter:

Lær eleverne at bruge procesnotater ved tekststykker. Se eksempel i ordlisten.

Natur/fortælle:

- arbejde hensigtsmæssigt med forskellige undersøgelsesmetoder og udstyr indendørs og udendørs samt anvende faglig læsning

Forslag til aktiviteter:

På dette klassetrin vil det være en god idé fra begyndelsen at have fokus på nye, centrale ord og begreber. I samarbejde med fagene kristendomskundskab og historie kan det anbefales at lave en fagenes ordbog. Lav en mappe til hver elev, der er fyldt med en masse ikke udfyldte ordkendskabskort. Hver gang eleverne støder på nye, vigtige, centrale begreber i fagene udfyldes et ordkendskabskort. Ved årets afslutning vil eleverne have en rigtig god samling af vigtige begreber. Pas på med at bruge det for ofte, det er ret tidskrævende. (Se eksempel under notatteknikker)

I naturfaglige tekster vil der også forekomme mange sammensatte ord. Det kunne være snelavine, mudderstrømme, hjertekammer og så videre. En god huskeregel for eleverne vil være, at sammensatte ord læses forfra, men forstås bagfra. Et hjertekammer er altså et kammer i hjertet! Lær eleverne denne tankegang.

Kulturfag:

- eleverne skal kunne forstå og genkende den berettende teksttype
- eleverne skal kunne skelne mellem fakta-faktion-fiktion
- eleverne skal være bevidste om deres udbytte af læsningen
- eleverne skal have kendskab til væsentlige ord og begreber inden for fagenes terminologi
- eleverne skal kunne fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af stikord, resumé og tidslinje

Forslag til aktiviteter:

Den berettende teksttype er forholdsvis enkel i sin opbygning, og det vil være en god idé at eleverne forstår opbygningen af en berettende tekst og formålet med at læse den – altså hvad det forventes at de kan, når de har læst en sådan tekst. Lær eleverne at benytte notatteknikken tidslinje i forbindelse med læsningen af disse tekster. I begyndelsen gøres det bedst ved, at du som lærer laver tidslinjerne på tavlen, og indledningsvis måske selv finder oplysningerne i teksten, mens eleverne skriver med i deres hæfter. Gradvist kan eleverne bidrage med oplysninger til tidslinjen. Se beskrivelse af berettende tekster under teksttyper.

Især i Ind i historien er der store dele faktion. Formålet er naturligvis at gøre teksterne spændende at læse, men det er vigtigt, at eleverne fra begyndelsen lærer at forholde sig kildekritisk til teksterne. Samtal med eleverne om denne skelnen mellem fiktion, fakta og faktion. Lad eventuelt eleverne mundtligt uddrage det historiske indhold af faktionsteksterne.

Dette kan gøres ved at benytte VØL modellen. Før eleverne begynder at læse skriver de ned, hvad de ved i forvejen om emnet og hvad de ønsker at lære ved at læse teksten. Ved endt læsning skriver de ned, hvad de nu har lært. Se eksempel på VØL model under notatteknikker.

Lav en fagenes ordbog – se under natur/teknik herover

Læsning i fagene:

5. klasse

Matematik:

- læse enkle faglige tekster samt anvende og forstå informationer, som indeholder matematik-faglige udtryk
- læse, beskrive og tolke data og informationer i tabeller og diagrammer
- løse matematiske problemer knyttet til en kontekst, der giver mulighed for intuitiv tænkning, egne repræsentationer og erhvervet matematisk viden og kunnen

Forslag til aktiviteter:

eleverne begynder nu at støde på mere og mere tekst i matematik. De kan mange begreber. Det vil være en god idé at samle de vigtige, centrale ord og begreber i en matematikordbog. Det kunne fx være i forbindelse med følgende typiske kendetegn inden for matematikkens sprog:

- betegnelser for processer: *Addere, multiplicere...*
- betegnelser for egenskaber: *buet, stump, ligesidet...*
- betegnelser for funktioner: *ligninger...*

Kendte ord bruges på en ny måde:

- punkt – ikke en del af en dagsorden eller lignende, men et bestemt sted i et koordinatsystem...
- søjle – ikke en del af en antik bygning, men en del af et diagram
- skærer – ikke at skære noget over, men to linjer der mødes

Ordbogen kunne også indeholde en sammenfatning af hvert afsnit, eleverne kommer igennem.

Eleverne kan allerede nu formentlig bruge procesnotater ved tekststykker. På 5. Klasses trin kunne en måde at øge elevernes forståelse af tekststykker på, være at lade eleverne selv lave tekststykker til hinanden. Selve procesnotatet kunne justeres, således at eleverne ikke længere skal tegne deres opgaveløsning.

Lær eleverne at bruge procesnotater ved tekststykker. Se eksempel i ordlisten.

Natur/fortælle:

- arbejde hensigtsmæssigt med forskellige undersøgelsesmetoder og udstyr indendørs og udendørs samt anvende faglig læsning

Forslag til aktiviteter:

Også på dette klassetrin vil det være en god idé fra begyndelsen at have fokus på nye, centrale ord og begreber. I samarbejde med fagene kristendomskundskab og historie kan det anbefales at lave en fagenes ordbog. Lav en mappe til hver elev, der er fyldt med en masse ikke udfyldte ordkendskabskort. Hver gang eleverne støder på nye, vigtige, centrale begreber i fagene udfyldes et ordkendskabskort. Ved årets afslutning vil eleverne have en rigtig god samling af vigtige begreber. Pas på med at bruge det for ofte, det er ret tidskrævende. (Se eksempel under notatteknikker)

I naturfaglige tekster vil der også forekomme mange sammensatte ord. Det kunne være snelavine, mudderstrømme, hjertekammer og så videre. En god huskeregel for eleverne vil være, at sammensatte ord læses forfra, men forstås bagfra. Et hjertekammer er altså et kammer i hjertet! Lær eleverne denne tankegang.

I samarbejde med kulturfag kan det anbefales at fortsætte arbejdet med fagenes ordbog.

Derudover vil der i mange Naturfaglige tekster optræde taksonomier. En taksonomi er en tekst, hvor tekniske termer introduceres, defineres, beskrives og klassificeres. Et eksempel: Atomer er sammensat af tre forskellige slags partikler, nemlig protoner, elektroner og neutroner. For bedre at forstå denne sammenhæng kan læreren i en klasseundervisningssituation lave mindmaps på tavlen, for at vise sammenhængen.

Det anbefales på dette klassetrin, at eleverne ikke selvstændigt skal lave mindmaps, de skal i samarbejde med hinanden og med læreren vænne sig til at strukturere erhvervet viden på denne måde.

Kulturfag:

- eleverne skal kunne forstå og genkende den berettende teksttype
- eleverne skal kunne skelne mellem fakta-faktion-fiktion
- eleverne skal være bevidste om deres udbytte af læsningen
- eleverne skal have kendskab til væsentlige ord og begreber inden for fagenes terminologi
- eleverne skal kunne fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af stikord, resumé og tidslinje
-

Forslag til aktiviteter:

Arbejdet med den berettende teksttype fortsættes. Bliv ved med at minde om formålet med at læse en berettende tekst – altså hvad det forventes at de kan, når de har læst en sådan tekst, nemlig at genfortælle begivenhederne i den rækkefølge, der har fundet sted. Notatteknikken tidslinje kan eleverne nu forsøgsvis prøve at benytte selvstændigt og individuelt i forbindelse med læsning af tekster, der egner sig til denne teknik. På dette klassetrin kan du som lærer passende introducere en alternativ notatteknik til berettende tekster, nemlig kolonnenotatet. Eleverne kender formodentlig metoden en smule fra dansk. I begyndelsen anbefales det, at du som lærer benytter metoden på tavlen, mens eleverne skriver med i deres hæfter, og ret hurtigt vil de kunne bruge metoden selvstændigt. Se eksempel på kolonnenotat på:

<http://www.undervis.dk/teksttyper/kolonnenotater.htm>

Eleverne skal naturligvis stadig forholde sig kildekritisk til teksterne. Samtal med eleverne om denne skelnen mellem fiktion, fakta og faktion. Lad eventuelt eleverne selv fortælle skriftligt om det historiske emne både ved at skrive en faktatekst og en faktionstekst.

Dette kan gøres ved at benytte VØL modellen. Før eleverne begynder at læse skriver de ned, hvad de ved i forvejen om emnet og hvad de ønsker at lære ved at læse teksten. Ved endt læsning skriver de ned, hvad de nu har lært. Se eksempel på VØL model på:

<http://www.undervis.dk/teksttyper/voel.html>.

Ofte vil en del af de spørgsmål, som eleverne har ønsket svar på, ikke være blevet besvaret. På dette klassetrin kan eleverne evt. begynde at finde svar andre steder, i bøger eller på internettet.

Læsning i fagene:

6. klasse

Matematik:

- læse enkle faglige tekster samt anvende og forstå informationer, som indeholder matematik-faglige udtryk
- læse, beskrive og tolke data og informationer i tabeller og diagrammer
- løse matematiske problemer knyttet til en kontekst, der giver mulighed for intuitiv tænkning, egne repræsentationer og erhvervet matematisk viden og kunnen

Forslag til aktiviteter:

eleverne begynder nu at støde på mere og mere tekst i matematik. De kan mange begreber. Det vil være en god idé at samle de vigtige, centrale ord og begreber i en matematikordbog. Det kunne fx være i forbindelse med følgende typiske kendetegn inden for matematikkens sprog:

- betegnelser for processer: *Addere, multiplicere...*
- betegnelser for egenskaber: *buet, stump, ligesidet...*
- betegnelser for funktioner: *ligninger...*

Kendte ord bruges på en ny måde:

- punkt – ikke en del af en dagsorden eller lignende, men et bestemt sted i et koordinatsystem...
- søjle – ikke en del af en antik bygning, men en del af et diagram
- skærer – ikke at skære noget over, men to linjer der mødes

Ordbogen kunne også indeholde en sammenfatning af hvert afsnit, eleverne kommer igennem.

Eleverne kan allerede nu formodentlig bruge procesnotater ved tekststykker. På 6. Klasses trin kunne en måde at øge elevernes forståelse af tekststykker på, være at lade eleverne selv lave tekststykker til hinanden. Selve procesnotatet kunne justeres, således at eleverne ikke længere skal tegne deres opgaveløsning.

Lær eleverne at bruge procesnotater ved tekststykker. Se eksempel i ordlisten.

Natur/fortælle:

- arbejde hensigtsmæssigt med forskellige undersøgelsesmetoder og udstyr indendørs og udendørs samt anvende faglig læsning

Forslag til aktiviteter:

I samarbejde med kulturfag kan det anbefales at fortsætte arbejdet med fagenes ordbog.

Derudover vil der i mange Naturfaglige tekster optræde taksonomier. En taksonomi er en tekst, hvor tekniske termer introduceres, defineres, beskrives og klassificeres. Et eksempel: Atomer er sammensat af tre forskellige slags partikler, nemlig protoner, elektroner og neutroner. For bedre at forstå denne sammenhæng kan læreren i en klasseundervisningssituation lave mindmaps på tavlen, for at vise sammenhængen.

Det anbefales på dette klassetrin, at eleverne ikke selvstændigt skal lave mindmaps, de skal i samarbejde med hinanden og med læreren vænne sig til at strukturere erhvervet viden på denne måde.

Kulturfag:

- eleverne skal kunne forstå og genkende den berettende teksttype
- eleverne skal kunne skelne mellem fakta-faktion-fiktion
- eleverne skal være bevidste om deres udbytte af læsningen
- eleverne skal have kendskab til væsentlige ord og begreber inden for fagenes terminologi
- eleverne skal kunne fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af stikord, resumé og tidslinje

Forslag til aktiviteter:

Arbejdet med den berettende teksttype fortsættes. Bliv ved med at minde om formålet med at læse en berettende tekst – altså hvad det forventes at de kan, når de har læst en sådan tekst, nemlig at genfortælle begivenhederne i den rækkefølge, der har fundet sted. Notatteknikken tidslinje kan eleverne nu forsøgsvis prøve at benytte selvstændigt og individuelt i forbindelse med læsning af tekster, der egner sig til denne teknik. På dette klassetrin kan du som lærer passende introducere en alternativ notatteknik til berettende tekster, nemlig kolonnenotatet. Eleverne kender formodentlig metoden en smule fra dansk. I begyndelsen anbefales det, at du som lærer benytter metoden på tavlen, mens eleverne skriver med i deres hæfter, og ret hurtigt vil de kunne bruge metoden selvstændigt. Se eksempel på kolonnenotat på:

<http://www.undervis.dk/teksttyper/kolonnenotater.htm>

Eleverne skal naturligvis stadig forholde sig kildekritisk til teksterne. Samtal med eleverne om denne skelnen mellem fiktion, fakta og faktion. Lad eventuelt eleverne selv fortælle skriftligt om det historiske emne både ved at skrive en faktatekst og en faktionstekst.

Dette kan gøres ved at benytte VØL modellen. Før eleverne begynder at læse skriver de ned, hvad de ved i forvejen om emnet og hvad de ønsker at lære ved at læse teksten. Ved endt læsning skriver de ned, hvad de nu har lært. Se eksempel på VØL model på:
<http://www.undervis.dk/teksttyper/voel.html>.

Oftentimes vil en del af de spørgsmål, som eleverne har ønsket svar på, ikke være blevet besvaret. På dette klassetrin kan eleverne evt. begynde at finde svar andre steder, i bøger eller på internettet.

Læsning i fagene:

7. 8. og 9. klasse

Læsning i fagene generelt

- eleverne undervises i fagbøgernes indhold og opbygning.
- eleverne skal præsenteres for – og i samarbejde med læreren kunne skelne mellem berettende, beskrivende, forklarende, instruerende og diskuterende teksttyper
- eleverne skal med hjælp fra læreren kunne anvende relevante notatteknikker set i forhold til teksttypen

Sådan kan man gøre:

- Der arbejdes eksplicit med fagbøgernes opbygning med fokus på: indholdsfortegnelse, registre, overskrifter, illustrationer og billedtekster, bagsideinformationer, faktabokse etc. Det anbefales endvidere at man i samarbejde med eleverne udvikler en hensigtsmæssig læseretning/anvisning af fagbogens sider.
- Læreren skal være opmærksom på altid at give eleverne et læseformål. I samarbejde med eleverne arbejdes der med læsehuskelisten som et redskab til at øge elevernes aktive læseindstilling.

Matematik:

- læse faglige tekster samt forstå og forholde sig til informationer, som indeholder matematikfaglige udtryk
- opstille, behandle, afkode, analysere og forholde sig kritisk til modeller, der gengiver træk fra virkeligheden, bl.a. ved hjælp af regneudtryk, tegning, diagrammer, ligninger, funktioner og formler
- opstille, afgrænse og løse både rent faglige og anvendelsesorienterede problemer og vurdere løsningerne bl.a. med henblik på at generalisere resultater

Forslag til aktiviteter:

- Fortsæt arbejdet med ordbogen og de kendetegn for typisk matematikprog, der er omtalt på tidligere årgange.
- Arbejdet med procesnotater fortsættes – eventuelt ved at lade eleverne selv udforme deres egne måder at gøre det på.
- Som noget nyt skal eleverne lære at skelne mellem definitioner og sætninger. Definitionen er central i naturvidenskabelige tekster – der er mange af dem! Definitioner kan kendes på, at verbet "er" optræder på en eller anden måde i sammenhængen. Lidt udvidet optræder følgende verber i en eller anden form næsten altid i forbindelse med en definition: *Være, blive, have, kalde...*
- Et eksempel: *En retvinklet trekant er en todimensionel figur, som har tre rette sider og en vinkelsum på 180 grader. To af vinklerne er spidse, mens den tredje er ret.* Hvis eleverne kender til disse kendetegn for en definition, bør de kunne skelne mellem dem og andre sætninger. I arbejdet med ordbogen kan eleverne i samarbejde med læreren måske opfordres til at prøve at lave deres

egne definitioner af nye ord og begreber eller emneområder. Det gælder om at gøre definitionerne så præcise, som muligt. Dette arbejde vil også øge elevernes bevidsthed omkring, hvordan en definition er bygget op.

Biologi, geografi og fysik

Mål: læse og forstå informationer i faglige tekster

Forslag til aktiviteter:

- de tre nævnte fag kunne i samarbejde udarbejde en fælles fagenes ordbog (se tidligere årgange under natur/teknik). Lav en mappe til alle elever med en masse tomme ordkendskabskort (se under notatteknikker). De absolut centrale ord og begreber for årgangen føres undervejs ind i mappen. Det kunne være de begreber, der nævnes i trinmålene, som fx: *magnetisme, korrosion, tyngdekraft, temperatur, tryk, luftfugtighed, fotosyntese, respiration, næringsstoffer...* Det må ikke blive for mange ord og begreber, da det er en tidskrævende proces.
- Eleverne skal med lærerens hjælp kunne skelne mellem teksttyperne berettende, beskrivende, forklarende, instruerende og diskuterende tekster. Når eleverne gives lektier for, så kig først sammen på teksten, der skal læses, og bliv enige om teksttypen. Repeter for eleverne, hvad formålet med at læse den pågældende teksttype er.
- Når teksttypen er bestemt skal eleverne med lærerens hjælp kunne anvende notatteknikkerne Kompositionsdiagram og årsag-følge kort. Derudover bør eleverne selvstændigt kunne anvende notatteknikkerne mindmap, tidslinje, kolonnenotat, resumé, referat og tekstproblemløsning.
- Koordiner indbyrdes, hvem af jer der på et tidspunkt lader eleverne bruge elevens læsehuskeliste

Historie:

- eleverne skal kunne forstå den berettende teksttype og med hjælp kunne problematisere indholdet bl.a. ved hjælp af tekstproblemløsning
- eleverne skal kunne forholde sig kildekritisk til informerende tekster
- eleverne skal have en høj bevidsthed om deres udbytte af læsningen
- eleverne skal have kendskab til væsentlige ord og begreber inden for fagenes terminologi
- eleverne skal kunne fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af stikord, resumé, referat, tidslinje og kolonnenotat

Forslag til aktiviteter:

- Arbejdet med den berettende teksttype fortsættes. Bliv ved med at minde om formålet med at læse en berettende tekst – altså hvad det forventes at de kan, når de har læst en sådan tekst, nemlig at genfortælle begivenhederne i den rækkefølge, der har fundet sted. I forbindelse med

lektielæsning bør det nu kunne kræves af eleverne, at de tager hensigtsmæssige notater til de berettende tekster, enten i form af tidslinjer eller som kolonnenotater.

- Introducer eleverne for notatteknikken tekstproblemløsning. Denne teknik egner sig egentlig bedst til diskuterende tekster, men hvis den anvendes på en almindelig berettende tekst, vil denne tekst meget ofte kunne problematiseres. Det er rigtig god træning for eleverne; det sikrer at de forholder sig aktivt kritiske til det læste. Se eksempel på tekstproblemløsning under notatteknikker.
- Eleverne skal naturligvis stadig forholde sig kildekritisk til teksterne. Fra dette klassetrin bearbejdes historien kronologisk fra istiderne og frem. Lad eventuelt eleverne finde oplysninger om en periode i flere forskellige materialer. Det kunne være et gruppearbejde, hvor alle grupper egentlig har samme opgave, men skal benytte forskellige kilder. Grupperne vil uvægerligt komme frem til divergerende oplysninger på nogle områder. Samtal om hvorfor – og hvad der så er mere troværdigt end andet.
- Arbejdet med fagenes ordbog fortsættes.

Faglig læsning – ordforklaring:

På undervis.dk under menupunktet "Faglig læsning" kan du finde en grundig gennemgang af følgende teksttyper:

Teksttyper

- Berettende
- Beskrivende
- Forklarende
- Instruerende
- Diskuterende
- Grafiske elementer

Der er også en uddybende forklaring på følgende

Notatteknikker

- Argumentationsmodel
- Begrebskort
- Billednotat
- Faraolæsning
- Kolonnenotat
- Kompositionsdiagram
- Læsehuskeliste
- Mindmap
- Ordkendskabskort
- Overgangsnetværk
- Procesnotat
- Stikord, resumé og referat
- Tekstproblemløsning
- Tidslinje
- Venn diagram
- VØL model
- Årsag – følge kort

Lix og læsehastighed

Om teksternes sværhedsgrad

Der er mange og varierede opfattelser af, hvor svære tekster skal være for eleverne på de enkelte årgange. Vi har valgt at tage udgangspunkt i de retningslinjer, der anvendes af forskerne bag LUS systemet. Vi er opmærksomme på, at der bestemt er en hel del parametre, LIX-tallet ikke tager højde for, men så længe vi netop er opmærksomme på det, giver LIX-tallet trods alt en god fornemmelse af tekstens sværhedsgrad.

Skematisk kan vores idé om en progression i teksternes sværhedsgrad illustreres således:

- 4. Klassetrin: LIX 20-25
- 5. Klassetrin: LIX 25-30
- 6. Klassetrin: LIX 30-35
- 7. Klassetrin: > LIX 35
- 8. Klassetrin: > LIX 35
- 9. Klassetrin: > LIX 35

LIX-tallene er absolut kun vejledende. Der kan være store forskelle mellem de enkelte klasser og eleverne i den enkelte klasse. Teksterne bør altid tilpasses den enkelte elev. Som udgangspunkt synes vi det er en god metode, at sikre sig, at eleven kan læse mindst 96 % af ordene i en tekst helt uden problemer. Det er nemt at kontrollere. Tæl 100 ord op i teksten og lad eleven læse denne tekstdel højt. Hvis eleven har problemer med mere end 4 ord, så er teksten for svær.

Læsehastighed

En elevs læsehastighed er som udgangspunkt ikke nær så vigtig, som elevens læseforståelse. Når det er sagt, så må vi også sige, at læsehastigheden bestemt ikke er ligegyldig. En elev der afkoder hurtigt og effektivt, vil have større overskud til at fokusere på indholdet af det læste.

Som udgangspunkt synes vi, det er en god idé at måle elevernes læsehastighed for eksempel 2 gange om året. Dels giver det læreren en god fornemmelse af elevernes standpunkt og udvikling, men det gør det også tydeligt for eleverne, at bare fordi de har lært at læse, så betyder det ikke, at de ikke kan blive bedre til det. De skal blive ved med at læse meget derhjemme – gennem hele deres skolegang.

Som et vejledende udgangspunkt har vi valgt at sætte vores forventninger til elevernes læsehastighed på de enkelte årgange således:

- 4. Klassetrin: 120-150 ord i minuttet
- 5. Klassetrin: 150-170 ord i minuttet
- 6. Klassetrin: 170-200 ord i minuttet
- 7. Klassetrin: 200-225 ord i minuttet
- 8. Klassetrin: 225-250 ord i minuttet
- 9. Klassetrin: > 250 ord i minuttet

NB: Det kan have stor betydning, hvilken tekstgenre der vælges til en test af læsehastigheden. En fantasytekst, som fx *Den kløvede mand*, er så tilpas mærkværdig i handlingen, at eleverne helt automatisk sætter tempoet ned, for at forstå begivenhederne. Det er et godt tegn – det viser, at eleverne har en aktiv læseindstilling, men det gør også teksten mindre velegnet til måling af læsehastighed.

OVERSIGT OVER TESTS:

September:	Bh.kl.	Bogstavprøve
	2., 4. og 6.kl.	Læseprøver
	3. kl.	DVO-test (ordblindetest)
	4.-9. kl.	Måle læsehastighed (se evt. undervis.dk)
November:	Bh.kl.	Begrebsbevidsthedstest (ordkendskab)
		Vokaltest
	1. kl.	Den første Læsning – test
	2. kl.	Læseprøve
	3. kl.	Læsetest (SL60)
Januar:	4.-9. kl.	Måle læsehastighed (se evt. undervis.dk)
Marts:	1. kl.	Læsetest (OS64)
April:	Bh.kl.	Bogstavtest
	3., 5. og 7. kl.	Stavetest
Maj:	2., 3. og 4. kl.	Læsetest (OS120)
	3.kl.	DVO-test på lavtscorende børn
	4.-7. kl	Måle læsehastighed

STAVETRAPPEN'S TRIN

Trin 1 Sproglig opmærksomhed

- a. Omsætte sproglyde til bogstaver
- b. Gengive antal lyde i ord
- c. Danne sammensatte ord
- d. Gengive antal stavelser i ord

Trin 2 Lydret stavning

- a. Skelne mellem lydrette konsonanter i forlyd
- b. Gengive relevante vokaler
- c. Skelne mellem lydrette konsonanter i udlyd
- d. Gengive relevante bogstaver i korrekt rækkefølge
- e. Skrive én vokal i hver stavelse

Trin 3 Lydfølgeregler

- a. Anvende konsonantforbindelser: 2 i forlyd
- b. Anvende konsonantforbindelser: 2 i udlyd
- c. Anvende konsonantforbindelser: 3 i forlyd
- d. Anvende konsonantforbindelser: 3 i udlyd
- e. Skelne mellem kort og lang vokal
- f. Kort vokal er ofte ikke-lydret
- g. Kort vokal med dobbeltkonsonant
- h. Kort vokal med stumme bogstaver
- i. Bruge stumt h – d – g – v

Trin 4 Morfemer

- a. Bruge store og små bogstaver
- b. Dele et ord i stamform og endelser
- c. Stave udsagnsords endelser
- d. Stave navneords endelser
- e. Stave tillægsords endelser
- f. Anvende stedord korrekt
- g. Skelne mellem endelserne –ene og –ende
- h. Binde ord korrekt sammen i sammensætninger
- i. Forstavelser
- j. Afledningsendelser
- k. Anvende viden om et ord er sammensat eller består af flere ord

Læseformer

Hurtiglæsning

Bruges når man skal orientere sig i en tekst, uden at få kendskab til alle detaljer i tekstens indhold.

Punktlæsning

Bruges når man søger en bestemt oplysning.

Øjnene glider hurtigt ned over siden, indtil man finder ord, der svarer til det 'søgeord', man har i tankerne.

Skimming

En læseform, hvor man lader øjnene gennemløbe en tekst, uden at man læser alle ordene.

Dette kan foregå som stregskimming, nøgleords-skimming eller sik-sak-skimming.

Overblikslæsning

Bruges ved gennemgang af store stofmængder, som skimmes for at man kan afgøre, om indholdet er relevant i den givne sammenhæng.

Overblikslæsning bruges ofte som indledning til intensiv læsning.

Intensiv læsning

Læsning af en tekst, hvor man skal have kendskab til detaljerne. Ofte skal man sammenholde teksten med andre oplysninger og vurdere, hvad der er væsentligt og hvad der er mindre væsentligt.

Indlæringslæsning

I forbindelse med læsningen foregår der en bearbejdelse af stoffet, for eksempel ved hjælp af understregninger, notater, eller ved at man selv forsøger at formulere meninger i teksten.

Nærlæsning

Ved nærlæsning arbejder man med de enkelte ord, deres sammensætning, betydning og flertydighed.

Kritisk læsning

Ved kritisk læsning tager man stilling til forfatterens påstande og argumentation, og man undersøger hans dokumentation.

Kreativ læsning

Ved kreativ læsning bliver ens tanker ført ind i nye baner. Man ser kendte problemstillinger fra andre synsvinkler og opdager måske nye handlemuligheder.

Rekreativ læsning og oplevelseslæsning

Læsning hvor man slapper af og nyder tekstens indhold - handlingen eller den sproglige udformning af teksten, eller man rives med og bliver følelsesmæssigt engageret.

Eksempel på mulige mål og anvendelsesmuligheder ved forskellige læseformer

Læseformer hovedområder	Læseformer delområder	Læseformål	Hvornår	Hvad
I. Hurtiglæsning	Punktlæsning Skimming Overblikslæsning - orienteringslæsning -sorteringslæsning	Fx: Finde oplysninger. Skal dette læses? Hvad kan jeg evt. få brug for?	Fx: Leder efter ord og begreber	Fx: Faglitteratur, nye fagområder. Større fagbøger og kompendier. Aviser, tidsskrifter.
II. Intensiv læsning	Indlæringslæsning. Nærlæsning. Kritisk læsning	Fx: Indlære, huske og tage stilling	Fx: Eksamen + nye fagområder. Faglig læsning, aviser m.v.	Fx: Faglige materialer, herunder arbejdsinstruktioner, m.v.
III. Oplevelseslæsning. Rekreativ læsning	Kan både være hurtiglæsning og intensiv læsning	Fx: Slappe af og hygge sig samt få ny viden	Fx: Fritidslæsning	Fx: Skønlitteratur. Aviser, blade. Hobbybøger

Læse på, mellem og bag linjerne

At læse på linjerne, mellem linjerne og bagom linjerne.

Brudholm, Merete: *Læseforståelse*. Alinea, 2002 (s. 76-77)

Merete Brudholm henviser til Høien og Lundbergs bog *læsning og læsevanskeligheder* (1990), hvor de definerer tre niveauer af læseforståelse:

- Bogstavelig forståelse
- Fortolkende forståelse
- Kritisk og kreativ forståelse

Hun henviser endvidere til Mogens Jansen, der også definerer tre niveauer for læseforståelse i *Læseundervisning – unge og voksne* (1999):

- At læse på linjerne
- At læse mellem linjerne
- At læse bag ved linjerne

Brudholm forklarer de tre læseniveauer på følgende måde:

- At læse på linjerne vil sige, at man tager de enkelte ord og sætninger for pålydende. At man læser det, der står.
- At læse mellem linjerne vil sige, at man læser aktivt, medskabende, betydningsdannende. At man læser for at skabe sammenhæng. At man læser med evnen til at danne inferens (se forklaring nedenfor)
- At læse bag om linjerne vil sige, at man forholder sig til det læste. At man sætter det læste ind i en sammenhæng og forholder sig vurderende og reflektivt til det. At man sætter det læste i relation til egne erfaringer og til andre tekster.

Inferens

Møller (2002): *Grundbog i tekstlingvistik* har følgende forklaring s. 71:

”Evne til at drage slutninger ud over de oplysninger der er udtrykt direkte i teksten, at ”læse mellem linjerne”.

LITTERATURLISTE

"Læseforståelse – hvorfor og hvordan" af Merete Brudholm

"Principper for god læseundervisning" af Jørgen Frost

"Læseudvikling" Alinea

"Faglig læsning" af Elisabeth Arnbak m.fl.

"Læsning og skrivning i alle fag"

"Verden fuld af ord" (begrebsundervisning) af Hanne Møller Pedersen og Lene Møller

"Læsning der lykkes – inklusion af elever med opmærksomhedsforstyrrelser i læse- og skriveundervisningen" af Laura Emtoft og Sofia Esmann

"Læseevaluering på begyndertrinet" af Ina Borstrøm og Dorthe Klint Petersen

"Læsevanskeligheder" af Carsten Elbro

"Læsepraksis – på teoretisk grundlag" af Jørgen Frost

"Læsedidaktik – efter den første læseundervisning" af Astrid Roe

Spf-herning.dk (Staveraket, Læseraket, SkrIVERaket)

Reading to learn – Detailed Reading i Biologi (Film på yuo tube)